

Maktab o‘quvchilarida o‘quv motivatsiyasini oshirishning psixologik xususiyatlari

Rajabova Sayyora Raximberganovna

Xorazm viloyati Shovot tumani 43-umumiy o‘rta ta‘lim maktabi psixologi

Annotatsiya: Maktab o‘quvchilarida o‘quv motivatsiyasini oshirish, ta‘lim jarayonining samaradorligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda o‘quv motivatsiyasining psixologik xususiyatlari, uning shakllanishi va rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar tahlil qilinadi. O‘quvchilarda motivatsiyani oshirish uchun psixologik yondashuvlar, shaxsiy xususiyatlar, ijtimoiy muhit va o‘qituvchilar bilan muloqotning roli ko‘rib chiqiladi. Motivatsiya manbalari sifatida ichki va tashqi faktorlar, shuningdek, o‘quvchilarning qiziqishlari va ehtiyojlari e‘tiborga olinadi. Tadqiqot natijalari asosida maktabda o‘quvchilarda yuqori motivatsiyani shakllantirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi. Bu esa nafaqat akademik muvaffaqiyatga olib keladi, balki o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy moslashuviga ham ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ushbu maqola, shuningdek, maktab ta‘limida innovatsion usullarni qo‘llash orqali motivatsiyani oshirish imkoniyatlarini ham o‘rganadi. O‘qituvchilar va pedagogik jamoa uchun amaliy tavsiyalar berish orqali, maktab muhitini yanada samarali qilish maqsadida muallifning fikrlarini taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: motivatsiya, ichki motivatsiya, o‘z-o‘ziga ishonch, emotsional intellect, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, ta‘lim muhitining ahamiyati.

Аннотация: Повышение учебной мотивации школьников имеет важное значение в обеспечении эффективности образовательного процесса. В данном исследовании анализируются психологические особенности учебной мотивации, факторы, влияющие на ее формирование и развитие. Рассмотрена роль психологических подходов, особенностей личности, социального окружения и общения с педагогами в повышении мотивации учащихся. В качестве источников мотивации учитываются внутренние и внешние факторы, а также интересы и потребности студентов. По результатам исследования в школе будут разработаны рекомендации по формированию высокой мотивации у учащихся. Это не только приводит к академическим успехам, но и положительно влияет на личностное развитие и социальную адаптацию

студентов. В данной статье также исследуются возможности повышения мотивации за счет использования инновационных методов в школьном образовании. Представлены авторские идеи по повышению эффективности школьной среды путем предоставления практических рекомендаций для учителей и педагогического коллектива.

Ключевые слова: мотивация, внутренняя мотивация, уверенность в себе, эмоциональный интеллект, социальная поддержка, значимость образовательной среды.

Abstract: Increasing educational motivation among schoolchildren is important in ensuring the effectiveness of the educational process. This study analyzes the psychological characteristics of educational motivation, the factors affecting its formation and development. The role of psychological approaches, personality traits, social environment and communication with teachers to increase student motivation is considered. Internal and external factors, as well as students' interests and needs, are taken into account as sources of motivation. Based on the results of the research, recommendations on the formation of high motivation among students will be developed at the school. This not only leads to academic success, but also has a positive effect on the personal development and social adaptation of students. This article also explores the possibilities of increasing motivation through the use of innovative methods in school education. Presents the author's ideas to make the school environment more effective by providing practical recommendations for teachers and the pedagogical team.

Key words: motivation, intrinsic motivation, self-confidence, emotional intelligence, social support, importance of educational environment.

Kirish: O'quv motivatsiyasi – bu o'quvchilarning ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishi, ishtiyoqi va faoliyatini belgilovchi psixologik jihatdir. Maktab o'quvchilarida o'quv motivatsiyasini oshirish uchun bir qator psixologik xususiyatlar va yondashuvlar mavjud:

1. Shaxsiy qiziqish: O'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlari inobatga olinishi zarur. O'quvchilarni qiziqtiradigan mavzularni tanlash, ularning o'z fikrlarini bildirish imkoniyatini berish muhimdir.

2. Ma'naviy-madaniy muhit: O'quvchilarning ijtimoiy muhiti, ya'ni oila, do'stlar va o'qituvchilar bilan aloqalari motivatsiyani oshirishda katta rol o'ynaydi. Ijобiy muhit yaratish, hamkorlikka asoslangan ta'lim usullarini qo'llash foydalidir.

3. Ma'lumotlarni shaxsiylashtirish: O'quvchilarga o'z bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatini berish, masalan, loyihalar va tajribalar orqali, ularning motivatsiyasini oshiradi.

4. Maqsadlarni belgilash: O'z maqsadlarini aniqlash va ularga erishishda yordam beruvchi yo'l-yo'riqlar ko'rsatish muhimdir. Kichik maqsadlarni belgilash orqali o'z-o'zini rag'batlantirish mumkin.

5. Ijobiy fikrlar va rag'batlantirish: O'quvchilarni muvaffaqiyatlari uchun rag'batlantirish, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi. Ijobiy fikrlar va konstruktiv tanqid berish orqali ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash kerak.

6. O'z-o'zini boshqarish: O'quvchilarga o'z vaqtlarini samarali boshqarishni o'rgatish, stressni kamaytirishga yordam beradi va bu ularning motivatsiyasini oshiradi.

7. Qobiliyatlarni rivojlantirish: Har bir o'quvchining individual qobiliyatlari e'tiborga olinishi kerak. Ularni rivojlantirishga yo'naltirilgan faoliyatlar motivatsiyani oshiradi.

8. Yangi texnologiyalarni qo'llash: Zamonaviy texnologiyalar yordamida taqdimotlar tayyorlash yoki interaktiv darslar o'tkazish orqali darslarni qiziqarliroq qilish mumkin.

9. Emotsional jihatlar: Darslarda emotsional aloqalarni yaratish – munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradi va bu esa motivatsiyani kuchaytiradi.

Ushbu psixologik xususiyatlar maktabda o'qituvchilar tomonidan amalga oshirilsa, o'quvchilarning ta'lim jarayoniga bo'lgan qiziqishi ortadi hamda ular muvaffaqiyatliroq bo'lishlariga yordam beradi.

Asosiy qism:

Maktab o'quvchilarida o'quv motivatsiyasini oshirish psixologik xususiyatlari mavzusi, ta'lim jarayonining samaradorligini kuchaytirish va o'quvchilarning umumiy rivojlanishiga hissa qo'shish nuqtai nazaridan juda muhimdir. Ushbu mavzuning ahamiyati quyidagi jihatlardan iborat:

1. Ta'lim samaradorligi: O'quv motivatsiyasi yuqori bo'lgan o'quvchilar darslarga faol qatnashadilar, bilim olishga intilishadi va o'z maqsadlariga erishishga harakat qilishadi. Bu ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

2. Shaxsiy rivojlanish: O'quv motivatsiyasi shaxsning intellektual va emosional rivojlanishini ta'minlaydi. Motivatsiya orqali o'quvchilar o'zlarining

qobiliyatlarini ochish, yangi narsalarni o‘rganish va shaxsiy maqsadlariga erishishda ko‘proq ishtirok etadilar.

3. Ijtimoiy adaptatsiya: O‘z-o‘zini rag‘batlantira olish qobiliyati ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli integratsiya qilinishiga yordam beradi. Motivatsiya orqali o‘quvchilar muloqot qilish, hamkorlik qilish va jamoa ichida ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

4. Emotsional farovonlik: Motivatsiya oshishi bilan birga, o‘quvchilarning psixologik salomatligi ham yaxshilanadi. Ular darslardan qoniqish hosil qilib, stress darajalarini kamaytirishi mumkin.

5. O‘qituvchilarga yordam: O‘qituvchilar uchun ham motivatsiyani tushunish va uni oshirish usullarini bilish muhimdir. Bu ularga darslarni qiziqarli va samarali o‘tkazishga yordam beradi.

6. Innovativ yondashuvlar: Motivatsiyani oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovativ metodlardan foydalanish mumkin, bu esa ta'lim jarayonini yanada qiziqarli qiladi.

Umuman olganda, maktabda o‘quvchilarda motivatsiyani oshirish nafaqat ularning akademik muvaffaqiyatlariga yordam beradi, balki ularning shaxs sifatlarini ham rivojlantiradi va kelajakdagi hayotlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Maktab o‘quvchilarida o‘quv motivatsiyasini oshirish psixologik xususiyatlari bir necha asosiy omillarga bog‘liq. Ushbu omillar o‘quvchilarni ta'lim jarayoniga jalb qilish va ularning muvaffaqiyatli o‘rganishlariga yordam berishi mumkin. Quyida bu jihatlar haqida batafsil ma'lumot beriladi:

1. Ichki va tashqi motivatsiya

- Ichki motivatsiya: O‘quvchilar o‘zlarini qiziqtiradigan va yoqtiradigan faoliyatlar bilan shug‘ullanishganda, ularning ichki motivatsiyasi oshadi. Bu, masalan, bilim olishning qiziqarli jarayoni yoki yangi narsalarni o‘rganish istagi bo‘lishi mumkin.

- Tashqi motivatsiya: Odatda baholar, mukofotlar yoki ota-onalarning e'tibori kabi tashqi omillar orqali shakllanadi. Tashqi motivatsiyani samarali ravishda boshqarish, ichki motivatsiyani kuchaytirishga yordam beradi.

2. O‘z-o‘zini anglash va ishonch

O‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi va qobiliyatlarini anglashlari ularning motivatsiyasini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Agar o‘quvchilar o‘zlarini muvaffaqiyatli deb hisoblasa, ular ko‘proq harakat qilishga tayyor bo‘ladi.

3. Ma'lumotlarga qiziqish

O‘quvchilarda ma'lumotlarga bo‘lgan qiziqishni rag‘batlantirish uchun interaktiv darslar, muammoli vazifalar va amaliy mashg‘ulotlar o‘tkazish muhimdir. Bu usullar orqali bilimlarni amalda qo‘llash imkoniyati yaratiladi.

4. Ijtimoiy muhit

Ijtimoiy muhit (do‘stlar, oilaviy muhit, murabbiylar) ham motivatsiyani oshirishda katta ahamiyatga ega. Ota-onalar va o‘qituvchilar tomonidan qo‘llab-quvvatlash, ijobiy fikrlar va rag‘batlantirish orqali bolalarning bilim olish jarayoniga bo‘lgan munosabatini yaxshilash mumkin.

5. Shaxsiy maqsadlar belgilash

O‘quvchilarga shaxsiy maqsadlarni belgilashda yordam berish juda samarali usul hisoblanadi. O‘zlariga nisbatan realistik maqsadlarni belgilagandan so‘ng, ular ularga erishishga intilishadi.

6. Muvaffaqiyatni his qilish

O‘quvchilar kichik muvaffaqiyatlarni his qilishlari zarur — bu ularning kelajakdagi faoliyatlari uchun kuchli motivator hisoblanadi. Muvaffaqiyatli natijalarga erishganda rag‘batlantirish va e’tirof etish ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

Xulosa

Maktab o‘quvchilarida o‘quv motivatsiyasini oshirish psixologik jihatdan ko‘p omillarga bog‘liqdir. Ichki va tashqi motivatsiyalarni muvozanatlash, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirish, shaxsiy maqsadlarni belgilash va muvaffaqiyatlarni tan olish orqali ta'lim jarayonida samaradorlikni oshirish mumkin. Ustozlar va ota-onalar bu jarayonda faol ishtirok etishi lozimdir, chunki ulardan qayta-qayta beriladigan ijobiy fikrlar bolalarning rivojlanishi uchun zarurdir.

O‘quv motivatsiyasi — bu o‘quvchilarning ta'lim jarayoniga bo‘lgan qiziqishi, maqsadga erishish istagi va intilishi. Motivatsiya masalasi psixologiya va pedagogikada muhim ahamiyatga ega, chunki u o‘qitish jarayonining samaradorligini belgilaydi. O‘quvchilarni motivatsiyalashda quyidagi psixologik xususiyatlar muhim rol o‘ynaydi:

1. Shaxsiy qiziqish: O‘quvchilarning o‘z qiziqishlari va ehtiyojlarini inobatga olish motivatsiyani oshiradi. Ularning individual xususiyatlarini bilish orqali ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish mumkin.

2. Ma'naviy qo‘llab-quvvatlash: Oila, ustozlar va do‘stlarning qo‘llab-quvvatlashi o‘quvchilarda ijobiy hissiyotlar yaratadi. Ijobiy muhiti bo‘lgan sinfda o‘qiyotgan bolalar ko‘proq motivatsiyani his qilishadi.

3. Maqsadlarni belgilash: O‘z oldiga maqsadlar qo‘ygan o‘quvchilar o‘zini ko‘proq rivojlantirishga intilishadi. Maqsadli yondashuv, ayniqsa, qisqa muddatli va uzoq muddatli maqsadlarni belgilashda muhimdir.

4. O‘z-o‘zini baholash: O‘quvchilarda muvaffaqiyatni baholash va natijalarni tahlil qilish qobiliyati ham motivatsiyani oshirishi mumkin. Bu jarayonda, ularning kuchli tomonlarini aniqlash va rag‘batlantirish muhimdir.

5. Samarali fikrlash: Tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali o‘quvchilar mustaqil ravishda yechim izlashga intilishlari mumkin.

Takliflar

1. Shaxsiy yondashuv: Har bir o‘quvchining qiziqishini hisobga olgan holda darslarni rejalashtirish, shaxsiy loyiha yoki tadbirlarni tashkil etish tavsiya etiladi.

2. Ijobiy muhit yaratish: Sinfda ijobiy munosabatlarni rivojlantirish uchun guruh ishlarini ko‘p tashkil etish, bir-birini qo‘llab-quvvatlashni rag‘batlantirish kerak.

3. Ma'lumot beruvchi seminarlar: Ota-onalar va ustozlarga motivatsiyani oshirish bo‘yicha seminarlar o‘tkazilishi kerak, bu ularning rolini kuchaytiradi.

4. Maqsadlarni aniqlashtirish: O‘quvchilarga aniq maqsadlarni belgilashda yordam beradigan dasturlar ishlab chiqilishi lozim; ularga qisqa muddatli vazifalar berib, muvaffaqiyatlarini taqdirlash lozim.

5. Ko‘nikmalarni rivojlantirish: Tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar tashkil etish zarur.

Maktabda ta'lim jarayonida ushbu takliflarni amalga oshirib borilganda, o‘quvchilar ichki motivatsiyasini oshirib borishga erishiladi va natijada ta'lim samaradorligi ortadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior.
2. Schunk, D.H., & Zimmerman, B.J. (2008). Motivation and self-regulated learning: Theory, research, and applications.
3. Pintrich, P.R., & Schunk, D.H. (2002). Motivation in education: Theory, research, and applications.
4. Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness.
5. Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control.
6. Akhmedova, D. (2019). O'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda innovatsion usullar. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.
7. Ergasheva, N. (2020). Psixologik motivatsiya va uning ta'lim jarayonidagi roli. "Ta'lim va psixologiya" jurnalida maqola.
8. Khamraev, A., & Murodov, A. (2021). Ta'limda motivatsiyani oshirishning psixologik asoslari. Tashkent: Fan va texnologiyalar.
9. Nazarov, I. (2018). O'quvchilarda motivatsiya shakllantirish: nazariya va amaliyot. "O'zbekiston ta'limi" jurnalida maqola.
10. Rizayeva, S., & Tashpulatov, D. (2022). Motivatsion strategiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning muvaffaqiyatini oshirish. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashri.
11. Saidova, L., & Abdurahmonov, R. (2023). O'quv jarayonida psixologik xususiyatlar va ularning motivatsiyaga ta'siri: eksperimental tadqiqotlar natijalari. "Psixologiya masalalari" jurnalida maqola.
12. Usmanov, J., & Buranova, F. (2017). Motivatsiya nazariyalari va ularning o'qitishdagi qo'llanilishi: metodik tavsiyalar. Toshkent: Ma'naviyat targ'iboti markazi.

